

จีเอ็มโอ กับสิทธิบัตร

เรื่องน่ากลัวที่คนไทยต้องรู้

“ข้าวสีทอง(Golden Rice) ที่เกิดขึ้นจากการตัดแต่งพันธุกรรม(จีเอ็มโอ) เพื่อเพิ่มวิตามินเอให้กับข้าวนั้น มีสิทธิบัตรเกี่ยวข้องกับกว่า 70 รายการ”

ตัวอย่างรูปธรรมนี้แสดงให้เห็นว่าข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกาในการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีกับประเทศไทย ให้มีการขยายการคุ้มครองกฎหมายสิทธิบัตรไปยังสิ่งมีชีวิตทุกชนิดคือ พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ และให้ประเทศไทยเปิดรับสินค้าตัดแต่งพันธุกรรมนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างชัดเจน ซึ่งมีเขียนระบุไว้ทั้งในกฎหมายการค้าของสหรัฐ(Trade Promotion Authority Act 2002) และในกรอบการเจรจาที่ผู้แทนการค้าของสหรัฐยื่นเสนอต่อรัฐบาลของสหรัฐเพื่อขออนุมัติที่จะมาเจรจากับประเทศไทย

ตามกฎหมายสิทธิบัตร สิทธิของผู้เป็นเจ้าของสิทธิบัตรคือ สิทธิในการผลิต ใช้นำไปขาย เสนอ ขายหรือนำเข้ามาในประเทศซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร ดังนั้น บริษัทธุรกิจข้ามชาติที่ทำการคิดค้นพัฒนาพืชสัตว์ตัดแต่งพันธุกรรมจึงต้องการคุ้มครองผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเองไว้โดยอาศัยสิทธิบัตรคุ้มครองตัวอย่างเช่น กรณีสิทธิบัตรการถ่ายยีน(Gene Transfer Patent) ผู้ถือครองสิทธิบัตรเป็นจำนวนถึงร้อยละ 95 ของสิทธิบัตรการถ่ายยีนคือบริษัทเทคโนโลยีชีวภาพ 5 อันดับแรกที่อยู่ในสหรัฐอเมริกาและยุโรป(UNDP 1999)

แต่สำหรับประเทศไทย กฎหมายสิทธิบัตรของไทยให้การคุ้มครองเฉพาะจุลชีพที่มีได้พบอยู่ตามสภาพในธรรมชาติเท่านั้น ไม่ได้ให้การคุ้มครองสิทธิบัตรพืชและสัตว์ ซึ่งกำหนดดังกล่าวเป็นสิทธิที่ไทยสามารถกระทำได้อย่างเต็มความตกลงด้านทรัพย์สินทางปัญญา หรือความตกลงทริพส์ในองค์การการค้าโลก ในการเจรจาบทวน



ความตกลงทริพส์ในเรื่องนี้ ทางสหรัฐได้ผลักดันอย่างมากที่จะแก้ไขข้อกำหนดในความตกลงเพื่อให้ประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกทุกประเทศให้การคุ้มครองสิทธิบัตรพืชและสัตว์ แต่ถูกกลุ่มประเทศกำลังพัฒนารวมตัวกันคัดค้านอย่างเต็มที่ ดังนั้น สหรัฐจึงต้องหันมาผลักดันการคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตผ่านทางกรอบการเจรจาเขตการค้าเสรีแบบทวิภาคี โดยกดดันให้ประเทศคู่เจรจายอมแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร พร้อมๆ กับการผลักดันให้ยอมรับเอาสินค้าจีเอ็มโอเข้ามาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทั้งในแง่การระบายสินค้าที่ขายไม่ค่อยได้ในประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากผู้บริโภคไม่ยอมรับ และเพื่อคุ้มครองการผูกขาดการใช้ประโยชน์โดยอาศัยกฎหมายสิทธิบัตร ทำให้กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจึงร่วมกันคัดค้านกฎหมายสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต ผลกระทบต่อเกษตรกรจะเป็นอย่างไร ??

จุดกำเนิดของกฎหมายสิทธิบัตรคือ การคุ้มครองการประดิษฐ์ในสินค้าอุตสาหกรรม แต่เมื่อมีการขยายการคุ้มครองแบบกึ่งผูกขาดนี้มายังพืช สัตว์ หรือพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ จึงถูกคัดค้านจากประเทศสังคมที่มีฐานเกษตรกรรมทั้งหลาย เนื่องจากเป็นการไม่เหมาะสมที่จะเอาพืชสัตว์ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญของภาคเกษตรไปครอบครองเป็นเจ้าของแบบผูกขาดเช่นนั้น ซึ่งสร้างผลกระทบในหลากหลายมิติ เช่น เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต อาจเกิดปัญหาการผูกขาดปัจจัยการผลิต สร้างผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากภายใต้ระบบสิทธิบัตรพันธุ์พืช เกษตรกรไม่สามารถคัดเลือกเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เพื่อปรับปรุงพันธุ์หรือปลูกในฤดูกาลถัดไปได้ ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ได้เกิดขึ้นแล้วแม้แต่ในประเทศพัฒนาแล้ว เมื่อต้นปีเป็นีศาคสูงของประเทศแคนาดาได้ตัดสินใจ นายชไมเซอร์(Schmeiser) เกษตรกร

(ต่อจากหน้า 9)

วัย 71 ปี ชาวแคนาดาผู้ปลูกพืชแคโนลา(พืชให้น้ำมัน) มีความฉลาดและเมตลธิริบิตรของบริษัท มอนซานโต้ เนื่องจากมีการตรวจพบยีนของตน แคโนลาที่ตัดแต่งพันธุกรรมเพื่อต้านทานยากกำจัด วัชพืชที่เป็นของบริษัทไม่แปลงปลูกของนายชไม เซอร์ โดยนายชไมเซอร์ได้ยืนยันว่าตนเองไม่ได้ ปลูกพืชจีเอ็มโอ แต่ยีนที่ตรวจพบนั้นเนื่องมาจาก การปนเปื้อนทางพันธุกรรมจากละอองเกสรของ ตนแคโนลาจีเอ็มโอที่ลอยมาโดยกระแสลม

ในกรณีศาลชั้นต้นได้ตัดสินในปี 2543 ว่า เกษตรกรมีความผิด และให้จ่ายค่าปรับเป็นเงิน 175,000 เหรียญ ชไมเซอร์ได้ต่อสู้คดีมา 7 ปี จนถึงศาลสูง แต่ในที่สุดก็ถูกตัดสินว่ามีความผิด อย่างไรก็ตาม ศาลสูงได้พิพากษาไม่ต้องจ่ายค่า ปรับ

ในกรณีประเทศสหรัฐ ทางบริษัท มอนซานโต้ ได้ทำการฟ้องคดีเกษตรกรที่ละเมิดข้อตกลงการ อนุญาตใช้สิทธิ(license) ในการปลูกพืชจีเอ็มโอ ไปแล้วจำนวน 73 คดี ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น กรณีการฟ้องร้องเกษตรกรวัย 47 ปี ในรัฐเทนเนสซี ชื่อ เคม ราล์ฟ(Kem Ralph) ถูก ศาลสั่งจำคุกและปรับเป็นเงิน 165,649 เหรียญ สหรัฐ ในความผิดที่ละเมิดข้อตกลงกับบริษัทโดย เก็บเมล็ดฝ้ายและถั่วเหลืองจีเอ็มโอไว้ปลูก

กรณีนี้จะก่อตัดแต่งพันธุกรรมของไทยที่ กำลังเป็นปัญหาอยู่ในเวลานี้ว่ามีการหลุดแพร่ กระจายในสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ในร่างความ ตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกรมวิขา การเกษตร กระทรวงเกษตรฯ กับมหาวิทยาลัย คอร์เนล(แต่ยังไม่มีการเซ็น) ถ้ามีการนำเอา มะละกอไปขายได้ผลกำไร ทางคอร์เนลต้องการ มีผลประโยชน์ร่วม อัตราที่มีการกล่าวถึงแต่ไม่ ยืนยันเป็นทางการคือ กำไร 1 ล้านบาทแรก แบ่ง ให้ทางคอร์เนล 10% ถ้า 2.5 ล้านบาท แบ่งให้ 20% และถ้าถึง 5 ล้านบาท แบ่งให้ 30%

เรื่องจีเอ็มโอไม่ได้เป็นแค่เรื่องการพัฒนา เทคโนโลยีแต่เพียงอย่างเดียว มีประเด็นที่ต้อง พิจารณาอย่างรอบคอบอีกมาก เกษตรกรไทยจะ ต้องเผชิญปัญหาเหมือนกันเกษตรกรในแคนาดา หรือสหรัฐหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผลการเจรจาจัดทำ เขตการค้าเสรีกับสหรัฐ และความรู้ที่เท่ากันและ ความเข้มแข็งของภาคประชาชนไทย

บัญญัติ เศรษฐกิจโรคมน์

อนุกรรมการฐานทรัพยากรน้ำเขตร้อน
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน